

látja, hogy Kossuth és Bem szobrát eltávolították, hogy egynyelvű román feliratok vannak, mi- nek következtében kolozsvári tartózkodása alatt ezt írja naplójába: „Olyan reménytelen minden, olyan fojtó a levegő. Fáradság és összetörtség” (233). Még egyszer mondjuk: Jászi a korán jött tragikus hősokhöz tartozik; a Dunai-konföderációra még ma sem érett meg a kor, s az Európai Unióba való belépésünkkel valószínűleg végképp *ad acta* kerül. Jászi e vonatkozásban a bibói túlfeszült lényeglátók közé tartozik. Jól látta ezt Eduard Beneš, aki a követével megüzente Jászinak Bécsbe: „Tüllépte azt a határt, amelyet egy emigráció a saját hazája közvéleményével szemben folytathat” (218.). S Litván ehhez hozzáfűzi: „Jászi... – jól látta, hogy Beneš csupán „cinikus őszinteséggel” mondta ki azt, amit addig is gondolt – mintha válaszút elé érkezett volna” (219). S Beneš azt is megüzente Jászinak, hogy ha hazakerülnek, ők, a de-

mokraták sem tudnának más politikát, mint integrációsat folytatni. Ha egyszer Jászi is abban bízott, amit Tomáš Masaryk mondott neki, hogy egy demokratikus kormánynak hajlandók lesznek színmagyar területeket visszaadni: ez a meg nem valósult ígéret, nos, ebben rejlik Jászi tragédiája.

Látjuk tehát, hogy Litván teljesen tisztában van a Jászi által elkövetett hibákkal. De így ez a problematika, Jászi nemzetiségi és Duna-konföderációs politikája megérdemelt volna egy egész fejezetet, amelyet Litván így szétszórta, az idő járma alatt továbbmenésre készítő szerkesztéssel oldott meg. Jászi intellektuális portréja még várat magára.

A nagy Jászi-opusz tehát regény és nem tragédia. Regény mivoltában azonban inkommenzurábilis. (*Litván György: Jászi Oszkár. Osiris. Budapest, 2003, 509 p.*)

Nagy J. Endre
egyetemi tanár, PTE

Angliától Nagy-Britanniáig Magyar kutatók a brit történelemről

A magyar történetírás történetében az egyetemes történet iránti érdeklődés, kutatási szinten, inkább csekélynek mondható. A budapesti egyetem amerikanisztikai tanszékének vezetője, a történész Frank Tibor professzor most megmutatta, hogy az utóbbi évtizedekben már ez iránt is van érdeklődés, persze elsőrendűen nyugati vonatkozásban. A közel kéttucatnyi tanulmányt a szerkesztő öt nagy csoportba sorolta. Előtte azonban rámutat arra, hogy ez a kötet egy újabb kutató nemzedék műve, hiszen most már az angolszász témával kapcsolatos gyanakvásról nem lehet szó. Garami Erika a brit fém- és papírpénzeket ábrázolt országszimbólumokat elemzi igen részletesen, röviden persze Szent Györgyöt is, de főképp az országot szimbolizáló Britanniát, amely már

az ókortól kezdve használatos szimbólum volt, a szerző világosan bemutatja, hogyan alakult a női alak ábrázolása különböző korokban.

Az I. rész a régi rendet tárgyalja. Bárány Attila V. Henrik és előtte már III. Edward személyében mutatja be azt a két uralkodót, akik már jóval I. Erzsébet előtt elkezdtek a birodalomépítést és ennek ideológiai alátámasztását. Zsigmond császár kíséreteivel is szembeszálltak. V. Henrik keresztes hadjáratra is készült, ebből vezette le függetlenségi igényeit. Már nála előfordul a „tengerek ura” kifejezés. Velich Andrea VII. Henrik temetésének a belpolitikai előzményeit vázolja fel. Végeredményben sikeres uralkodó volt, de távolról sem volt népszerű. Fia, VIII. Henrik apja halálakor még fiatal, trónöröklése bizonytalan, de ő maga keresztülhajtja. Minden ellenérzése ellenére VIII. Henrik díszes temetést rendezett apjának, ezt követelte meg a presztízs. A tanulmány részletesen leírja a szertartásokat. Radó Bálint I. Jakab (az egykori VI. Jakab skót király)

egy vitairatát elemzi, amely a katolikusokkal vitatkozik, elhárítja a vallásüldözés vádját, a király felfogásában egykori tomista elvek is előkerülnek, a népszuverenitás kérdése. A vita tárgya a király által a katolikusoktól megkövetelt hűségeskü volt, amely Jakab szerint csak a politikai lojalitást biztosította, a pápa mégis megtiltotta a katolikusoknak az eskü letételét. Jakab természetjogi érvelést is felhasznált, születése révén szerzett jogaira hivatkozott, ilyet a pápa nem tud felmutatni. Kovács Zoltán a 18. századi angol külpolitika kérdéseit tárgyalja, amikor Anglia már egyenrangú Franciaországgal. A külügyek terén a királynak jelentős mozgásteret volt. Az európai egyensúly és Anglia perdöntő szerepe ebben a században alakult ki. Vagyis volt valamiféle inzuláris elkülönülés is, de a kontinens iránti érdeklődés mégis fontosabbnak bizonyult.

A III. rész az ideológiai fejlődés kérdéseit vizsgálja konkrét szerzői példákon. Trencsényi Balázs Sir William Temple 17. századi karrierje során mutatja be először a külpolitikában tevékeny politikus útját 1688-ig, amikor a Dicsőség forradalom után nem kívánta állami szolgálatban maradni, és saját kertje gondozásában látta élete feladatát. Elképzelése szerint Anglia nem lehet francia mintára abszolút monarchia. Ideálja az alkotmányos monarchia. Kiábrándulását a politikából a pártviszonyok idézték elő. Állásfoglalása egyúttal a poszthumanista kultúra válságát is mutatta.

Kontler László Edmund Burke és Friedrich von Gentz állásfoglalásait elemzi, a francia forradalom elítélését, mert az szembe fordult az addigra Európában kialakult civilizációval. Burke heves támadásait a német filozófusok nem kedvelték, ezért állt mellé Gentz, Metternich bizalmasa. Egedy Gergely Benjamin Disraéli kormányzásában mutatja be a konzervatív ideológia kibontakozását, a szerző elsősorban Disraélinek az 1830-40-es években írt munkáit elemzi, szépirodalmiakat is. Az utilitarizmus ellen fordult, új politikájában

a konzervatív pártot a radikálisokkal igyekezett összehozni. Reformkonzervativizmus a szociális kérdéseket is előtérbe helyezte. A két Angliát emlegető munkáiban persze csak a meglévő bajok diagnózisát adta meg, megoldásra nem volt konkrét elképzelése. Gángó Gábor egy Pannonhalmán előkerült töredék útját követte. A töredéket Trefort Ágoston írta, aki az angol forradalom előzményeiről és következményeiről a sajtóban is publikált, ugyanolyan leíró jelleggel, mint az egyéb publikált cikkek. Valószínűleg azért nem adta ki később a kéziratot, mert valójában történetírói babérokra nem törekedett. Mester Béla Johan Stuart Mill 1867 körüli magyarországi népszerűségét elemzi; sok fordítás jelent meg, Kállay Béni és Asbóth János kapcsolódott Mill nézeteihez. Kállay egy balkáni etnokrácia elméletét is felvetette.

A IV. rész a gyarmati kérdések néhány aspektusára tér ki. Berczeli Gábor George Maclean 1826-44 közt az Aranyparton, a későbbi Ghanában folytatott informális kereskedelmi tevékenységét mutatja be, amely végül is csak 1874-re vezetett el oda, hogy a korona forma szerint is gyarmattá nyilvánította a területet. Búr Gábor az 1905-ös konzervatív-liberális őrségváltás körülményeit veti össze a gyarmati problémákkal, elsősorban persze a búr háborúval. Máthé-Shires László a brit gyarmatpolitika egyik fontos egészségügyi kérdését járja körül – a maláriát, az írás a szúnyogfertőzés, a járvány és az annak megoldásaként felmerült fehér-bennszülött szegregációt vizsgálja. A későbbi Nigéria északi és déli fele közt lényeges különbségek voltak. Sem a szegregáció, sem új főváros alapítása nem hozott megoldást.

Végül az V. rész valamelyes hagyományosabb témákat tárgyal, Anglia és Magyarország kapcsolatait. Frank Tibor Lord Palmerston külpolitikájának azt az elméletét emeli ki, hogy 1867 táján semmiféle beavatkozást sem óhajtott látni. Tüzes Károly az angol érdeklődést mutatja be az 1867-es koronázás

íránt. A bécsi angol követ ekkor túlértékelt az Angliához fűződő kapcsolatokat. Beretzky Ágnes Hugh Seton-Watson változó állásfoglalását elemzi, 1906-ban Budapestre érve a koalíció lelkes híve, a magyar liberalizmust dicséri, de a nemzetiségi politikusokkal való kapcsolatfelvétel révén élesen szembefordul a magyarországi viszonyokkal, negatív álláspontját a békeszerződések idején is érvényesíti. Lojtkó Miklós Jan Christian Smuts tábornok és Sir George Clark békemisszióját mutatja, Smuts a Tanácskörtársaság idején a pályaudvaron vesztelő vonatából nem volt hajlandó kiszállni, közvetítése eredménytelen volt. Clark már ellentétes viszonyok közepette meg tudta kezdeni a tárgyalásokat az ország külpolitikai elismerése érdekében. Pál Mónika Carlile Aylmer Macartney második világháborús magyar rádióbeszédeit elemzi, ezek igyekeztek kedvező képet adni a nyugati hatalmokról. Nem tudni pontosan, miért, 1943-ban ezek a rádióelőadások elmaradtak; lehet, hogy szovjet intervenció nyomán. Figder Éva az 1945-47 közti angol diplomáciai törekvésekről számol be. Az angolok a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon belül eleve – az amerikaiakkal együtt

– hátrányos helyzetben voltak a szovjetekkel szemben. Egy ideig próbálták megőrizni véleményüket, de érdemben nem sok eredményt értek el. 1947 után már feladták a harcot. A szerző előzményként kitér az 1943-44-es kapcsolatokra is. Itt Pálóczi Horváth Görgyre kell gondolni.

A kötet végén található ez egyes szerzők rövid életrajza és munkásságuk jegyzéke. Ebből kiderül, hogy nemcsak a legfiatalabb nemzedék van itt képviselve, hanem a középnemzedék néhány, máris jeles eredményeket elért tagja is. Ez a nemzedék az, amely számára már természetes volt a nyugati ösztöndíj és a kutatás nyugati levéltárakban.

Persze ez egymagában nem lett volna elég a kötet összeállításához. Kellott hozzá Frank Tibor karizmatikus tanári egyénisége, aki össze tudta hozni ezt a csapatot. Remélhetőleg következik valamilyen amerikanisztikai jellegű folytatás, meg más nyelvterületek bekapcsolása is. Érdemes feladat ez. (*Frank Tibor (szerk.): Angliától Nagy-Britanniáig. Magyar kutatók a brit történelemről. Gondolat, 2004. 405 p.*)

Niederhauser Emil

az MTA rendes tagja, egyetemi tanár (ELTE)

A Magyar Tudományos Akadémia központi folyóirata, a *Magyar Tudomány* továbbra is bemutatja a tudomány helyzetét, legújabb eredményeit, közli a tudományos vitákat, véleményeket. Kérjük, 2005-re is fizesse elő lapunkat! A költségek emelkedését sajnos a fogyasztói árral is kénytelenek vagyunk követni, ezért a *Magyar Tudomány* ára 2005. januártól havi 615 Ft-ra változik. Az éves előfizetői díj 7380 Ft.

Előfizethető a FOK-TA Bt. címen (1134 Bp., Gidófalvy L. u. 21.) a mellékelt csekk befizetésével, valamint a Posta hírlappüzleteiben és az MP Rt. Hírlapelőfizetési és Elektronikus Posta Igazgatóságánál, Bp., Pf. 863.

CONTENTS

<i>Scenery with Hungarian Brush – Editors: Éva V. Bálint and László N. Sándor</i>	
Ormos Mária: By way of introduction on Section II (Philosophy-Historical Sciences) of the Hungarian Academy of Sciences	1190
Gábor Gyáni: From the Regime’s Political Shift to the “Predictable Effect” of Future ...	1193
Mihály Vajda: The Features of Philosophy in Our Age	1201
Ernő Marosi: The Beauty of Art History	1212
Tamás Kozma: Quo vadis, paedagogia? The Educational Research Community in Hungary: A Quest for Identity	1217
Csaba Pléh: On Contemporary Psychology	1225
Benő Csapó: Reproduction of Knowledge Base of a Knowledge-based Society	1233
Eszter Bánffy: What Is Time? A Secret – On the Present State of Archaeological Research in Hungary	1240
Márta Fehér: Historia Magistra Scientiae? On the Historiography of Science	1246
<i>Study</i>	
György Fábri: Science, Public Opinion, Media Research Report	1252
János Boros: The Chances of Cognitive Science	1269
<i>Academy Affairs</i>	
István Hargittai: Avram Hershko and the Ubiquitin	1277
Celebration of the Hungarian Science	1283
<i>The New Corresponding Members of the Hungarian Academy of Sciences – V.</i>	
József Bayer	1287
Tamás Kőmíves	1288
Balázs Sarkadi	1290
László Solti	1291
Vladimír Székely	1292
<i>The Scientists of the Future</i>	1294
<i>Outlook (Jéki László – Gimes Júlia)</i>	1300
<i>Obituary</i>	
Csaba Horváth (<i>Szabolcs Nyiredy</i>)	1304
<i>Book Review</i>	1307

Ajánlás a szerzőknek

1. A Magyar Tudomány elsősorban a tudományterületek közötti kommunikációt szeretné elősegíteni, ezért elsősorban olyan kéziratokat fogad el közlésre, amelyek a tudomány egészét érintő, vagy az egyes tudományterületek sajátos problémáit érthetően bemutató témákkal foglalkoznak. Közlünk téma-összefoglaló, magas szintű ismeretterjesztő, illetve egy-egy tudományterület újabb eredményeit bemutató tanulmányokat; a társadalmi élet tudományokkal kapcsolatos eseményeiről szóló beszámolókat, tudománypolitikai elemzéseket és szakmai szempontú könyvismertetőket.

2. A kézirat terjedelme szöveges tanulmányok esetében általában nem haladhatja meg a 30 000 leütést (a szóközökkel együtt, ez kb. 8 oldalnak felel meg a MT füzetében), ha a tanulmány ábrákat, táblázatokat, képeket is tartalmaz, a terjedelem 20-30 százalékkal nagyobb lehet. Beszámoló, recenzió esetében a terjedelem ne haladja meg a 7-8 000 leütést. *A teljes kéziratot .rtf formátumban, mágneslemezen és 2 kinyomtatott példányban kell a szerkesztőségbe beküldeni.*

3. A közlemények címének angol nyelvű fordítását külön oldalon kell csatolni a közleményhez. Itt kérjük a magyar nyelvű kulcsszavakat (maximum 10) is. A tanulmány címe után a szerző(k) nevét és tudományos fokozatát, a munkahely(ek) pontos megnevezését és – ha közölni kívánja – e-mail-címét kell írni. A külön lapon kérjük azt a *levelezési és e-mail címet*, telefonszámot is, ahol a szerkesztők a szerzőt általában elérhetik.

4. Szöveg közbeni kiemelésként *dőlt*, (esetleg **félkövér** – bold) betű alkalmazható; ritkítás, VERZÁL betű és aláhúzás nem. A jegyzeteket lábjegyzetként kell megadni.

5. A rajzok érkezhetnek papíron, lemezen vagy email útján. Kérjük azonban a szerzőket: tartsák szem előtt, hogy a folyóirat fekete-fehér; a vonalas, oszlopos, stb. grafikonoknál tehát ne használjanak színeket. Általában: a grafikonok, ábrák lehetőség szerint minél egyszerűbbek le-

gyenek, és vegyék figyelembe a megjelenő oldalak méreteit. A lemezen vagy emailben érkező ábrákat és illusztrációkat lehetőleg .tif vagy .bmp formátumban kérjük; értelemszerűen fekete-fehérben, minimálisan 150 dpi felbontással, és a továbbítás megkönnyítése érdekében a kép nagysága ne haladja meg a végleges (vagy annak szánt) méreteket. A közlemény szövegében tüntessék fel az ábrák kívánatos helyét.

6. Az irodalmi hivatkozásokat mindig a közlemény végén, abc sorrendben adjuk meg, a lábjegyzetekben legfeljebb utalások lehetnek az irodalomjegyzékre. Irodalmi hivatkozások a szövegben: (szerző, megjelenés éve). Ha azonos szerző(k)től ugyanabban az évben több tanulmányra hivatkozik valaki, akkor a közleményeket az évszám után írt a, b, c jelekkel kérjük megkülönböztetni mind a szövegben, mind az irodalomjegyzékben. Kérjük, *fordítsanak különös figyelmet a bibliográfiai adatoknak a szövegben, illetőleg az irodalomjegyzékben való egyeztetésére!* Miután a Magyar Tudomány nem szakfolyóirat, a közlemények csak a legfontosabb hivatkozásokat (max. 10-15) tartalmazzák.

7. Az irodalomjegyzéket abc sorrendben kérjük. A tételek formája a következő legyen:

- Folyóiratcikkek esetében:

Alexander, E. O. and Borgia, G. (1976). Group Selection, Altruism and the Levels of Organization of Life. *Ann. Rev. Ecol. Syst.* **9**, 499-474

- Könyvek esetében:

Benedict, R. (1935). *Patterns of Culture*. Houghton Mifflin, Boston

- Tanulmánygyűjtemények esetén:

vonBertalanffy, L. (1952). Theoretical Models in Biology and Psychology. In: Krech, D., Klein, G. S. (eds) *Theoretical Models and Personality Theory*. 155-170. Duke University Press, Durham

8. Havi folyóirat lévén a *Magyar Tudomány* kefelevonatot nem küld, de az elfogadás előtt minden szerzőnek elküldi egyeztetésre közleménye szerkesztett példányát. A tördelés során szükséges apró változtatásokat a szerző egy adott napon a szerkesztőségben ellenőrizheti.
